

ה, כח

ואם לא נממאה האשה ומהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע

ונקתה: ממם המאריס. ולא עוד אלא ונזרעה זרע, אם היתה יולדת בנער תלד זריות, אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים.

צריך ביאור:

א. "ממם המאריס" - מה מחדש רש"י, והרי מפורש לעיל (פסוק יט) בשבועת הכהן "הנקי ממי המרים".

(השפתי חכמים מתרץ שבא לשלול שלא נפרש "ונקתה מהדברים המונעים הלידה". וקשה: א. לפי זה הי' הכתוב צריך לומר "ונרפאה", לא "ונקתה". ב. לפי זה נמצא שדבר שהוא מפורש בשבועת הכהן ("הנקי ממי המרים") אינו מוזכר כלל בקיום הדבר בפועל!).

ב. מדוע מוציא את המלים "ונזרעה זרע" מפרשטין - שהאשה תלד.

ג. בספרי נאמרו שתי ברכות נוספות - "נקבות יולדת זכרים, קצרים יולדת ארוכים", ורש"י משמיטם.

והביאור:

לרש"י הוקשה: כשהכהן משביע את האשה הוא הולך ומונה את כל התוצאות שתהיינה לשתיית המים המאריס, הן אם האשה אכן מעלה בבעלה והן אם לאו. ואם כן, כיצד יתכן שאחר כך, כשהכתוב מתאר את התוצאות בפועל, נתוסף ענין חדש שלא נזכר בדברי הכהן - "ונזרעה זרע"?

כדי לתרץ שאלה זו מפרש "ונקתה, ממם המאריס ולא עוד אלא ונזרעה זרע אם היתה יולדת כו'", היינו ש"ונזרעה זרע" אינו הוספת שכר סתם (כפיצוי על הבושה שנגרמה לאשה), אלא תוצאה מהמים עצמם ופעולתם. כלומר: לא זו בלבד שהמים לא יזיקו לה (הם יפסיקו להיות "מאריס"), אלא אדרבה ("ולא עוד אלא") - על ידם תתברך האשה (ההיפך של "מאריס"), "ונזרעה זרע". לכן מוסיף "ונקתה, ממם המאריס", לא (כל כך) כדי לשלול פירוש אחר ב"ונקתה", אלא כדי להדגיש ש"ונזרעה זרע" הוא תוצאה של המים (המאריס).

ומכיון ש"ונזרעה זרע" הוא חלק (והמשך) של "ונקתה ממם המאריס", אתי שפיר מדוע לא נזכר ענין זה לעיל בהשבעת האשה, כי הכהן מודיע לאשה באופן כללי "הנקי ממי המרים", ואחר כך מפרט הכתוב ש"הנקי" כולל גם פרט זה - "ונזרעה זרע".

והנה, פעולתם של המים המאריס (במקרה שהאשה מעלה בבעלה) היתה לא רק מיתת האשה ("המאריס, המחסרים אותה מן העולם" - רש"י פסוק יח),

אלא מיתה מתוך צער ויסורים - "וצבתה בטנה ונפלה ירכה" (פסוק הקודם). ומכיון ש"ונזרעה זרע" נפעל על ידי ה"מים המאררים", תמורת פעולתם ההפכית במקרה שהאשה מעלה בבעלה (כנ"ל), מסתבר שאופן פעולה זו (לטובה) דומה לפעולת המים לרעה. ובשני פרטים: תלד בריח - היפך צער המיתה. יולדת לבנים - בנגוד ל"שחרות הפנים" שבאה כתוצאה מיסורי המיתה.

(ואילו ב"נקבות יולדת זכרים כו'" אין תכונה השייכת ודומה לפעולת המים לרעה).

יינה של תורה

הענין של סוטה רומז ל"רוח שטות" שהוא המקור והגורם לחטא ועון, כמאמר רז"ל (סוטה ג, א) "איש גו' כי תשטה אשתו, אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". וזהו ענין קיני וסתירה בעבודה רוחנית, שלמרות שהקב"ה קינא וצוה "אל תסתרי", "לא יהי' לך אלקים אחרים על פני" (יתרו כ, ג), "מסתתר" יהודי עם "איש אחר" - יצרו הרע.

ו"ונקתה ונזרעה זרע" רומז לעבודת התשובה, שבאמצעותה מתעלה הבעל תשובה לדרגה נעלית יותר מאשר לפני החטא (לא רק שהוא יוצא נקי ("ונקתה") מטומאת החטא), כי "במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים עומדין" (ברכות לד, ב).

והדבר נרמז בדברי רש"י:

עלי' זו שעל ידי התשובה אינה סתם ענין צרדי, אלא היא באה מה"מים המאררים" עצמם (ראה לעיל); תוך כדי העלי' מהפכים את ה"מים המאררים" עצמם לטוב, "זדונות נעשות לו כזכיות" (יומא פו, ב).

לכן נאמר "ונזרעה זרע" בסוף הפרשה (בקיום הדבר בפועל) ולא בשבועת הכהן (ראה לעיל), שכן ענין זה (שעל ידי הירידה והחטא נעשה עלי' לגבי הדרגה הקודמת) אינו יכול להתגלות לפני עשיית התשובה. ברור שאסור לחטוא על מנת להגיע לעילוי זה (כמאמר רז"ל (יומא פה, ב) "האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה"), ודוקא לאחר התשובה בפועל מתגלה העילוי שנעשה על ידי החטא והתשובה.

והעילוי הוא "ונזרעה זרע", ובשני פרטים:

תלד בריח - על ידי התשובה, "מן המיצר קראתי י"ה" (תהלים קיח, ה), נעשה "ענני במרחב" ("בריוח"). ופרט זה הוא שיפור באופן הלידה שבאשה עצמה - זהו עילוי בבעל תשובה עצמו. שעבודתו היא "בריוח". "במרחב".

יולדת לבנים - "אם יהיו חטאיכם כשנים (ואדום שהוסיף וגם לקה שחור הוא - נדה יט, א) כשלג ילבינו" (ישעי' א, יח). ופרט זה הוא מעלה בולד - החטאים מתלבנים ונהפכים לזכיות.

שם: אם היתה יולדת זלעזל נריות, אם היתה יולדת שחורים יולדת לזנים

אין רש"י מפרש "אם הי' בה חולי יסור" (רמב"ם הלכות סוטה פ"ג הכ"ב), כי בפסוק מפורש "ונזרעה זרע", היינו שמדובר בענין השייך לזרע - הולדת בנים. ולכן הוצרך לפרש "יולדת לבנים", ולא פירש ש"פני" מזהירות" (רמב"ם שם), שהוא ההיפך של "ואם טמאה היא פני" מוריקות" (רמב"ם שם הט"ז), שכן הכתוב מדבר, כאמור, בלידה.

נ, כג

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם

אמור להם: כמו זכור (יתרו כ, ח), שמור (ואמחנן ה, יב), זלעזל דישנ"ט.

בשפתי חכמים מפרש "שפירושו לשון הווה, שכן פירש גבי זכור, תנו לב לזכור תמיד וכו', מורה על התמדת הפועל".

וקשה:

א. מדוע מעתיק בדיבור המתחיל גם מלת "להם".

ב. מדוע הוצרך להסתייע משני פסוקים.

והביאור:

באם הי' כתוב "אמור" בלבד, ולא "אמור להם", היינו אומרים שמלה זו אינה לשון ציווי אלא לשון מקור, ו"אמור" פירושה "לאמר". אך ממה שנאמר "אמור להם", שהוא סגנון של ציווי (וכמו "לא יטמא להם" (פסוק ז)), מוכח שהוא לשון ציווי.

אך לפי זה קשה: מדוע נאמר "אמור" בלשון מקור ולא בלשון ציווי (אמור)?

לכן מסתייע מ"זכור" ו"שמור": כשם ש"זכור" ו"שמור" ציוויים הם, ובכל זאת נאמרו בלשון מקור, להיותם ציוויים תמידיים, כן הציווי "אמור להם" נאמר בלשון מקור משום שברכת כהנים היא מצוה תמידית.

ואינו מסתפק בראי' מ"זכור", כי בשלמא ב"זכור", שהיא זכירה תמידית, גם בימות החול (רש"י שם), מתאים לשון מקור על ציווי; ואילו ברכת כהנים אינה